

TRIASPECT

maakt zorg veilig

Verdiepend onderzoek voor de Arbo RI&E?

Door Pim Südmeier, Triaspect

Iedere organisatie met personeel is verplicht om risico's rondom werkomstandigheden te inventariseren en evalueren om indien nodig verbetermaatregelen te kunnen nemen. Dit wordt ook wel de RI&E genoemd. Een RI&E staat voor Risico-Inventarisatie en Evaluatie. De RI&E is een fundamenteel onderdeel van het arbobeleid van zorgorganisaties. De wet schrijft voor dat op de relevante risico's die uit de inventarisatie naar voren komen een verdiepend onderzoek moet plaatsvinden om de achterliggende oorzaken goed in beeld te krijgen.

De verdiepende RI&E

Vanuit de Arbowetgeving, verwoord in het Arbo besluit, moet een verdiepende RI&E plaatsvinden als er een hoog risico wordt geconstateerd op de volgende gebieden:

- Speciale doelgroepen zoals jeugdigen en zwangere werknemers
- Psychosociale arbeidsbelasting
- Gevaarlijke en kankerverwekkende of mutagene stoffen
- Biologische agentia / infectierisico's
- Fysieke belasting
- Beeldschermwerk
- Lawaai
- Persoonlijke beschermingsmiddelen

Een verdiepende RI&E op een of meer van deze onderwerpen, is een exercitie die vaak door een interne of externe Arbo-specialist wordt uitgevoerd. Daarbij worden veelal speciale vragenlijsten uitgezet in de organisatie zoals bijvoorbeeld de WEBA-methode (Welzijn bij de arbeid) of de VBBA (Vragenlijst Beleving en Beoordeling van de Arbeid) om werkdruk te onderzoeken. Dat is op zich een prima manier om in een korte tijd een goed inzicht te krijgen en een advies te geven aan het management. Maar deze expertgerichte manier van RI&E-en creëert weinig risicobewustzijn bij medewerkers en heeft een lage impact op de daadwerkelijke veiligheid en het verzuim. En dat is jammer omdat er een behoorlijk verbeterpotentieel onbenut blijft.

Uit onderzoek van IZZ is namelijk gebleken dat als de (Arbo aanspreekpunten van de) teams actiever bij de RI&E worden betrokken, een flinke verbetering op gebieden als veiliger klimaat, gezonder gedrag en kwaliteit van zorg optreedt (zie onderstaande tabel). En zelfs een reductie op het verzuim tot wel 70%!

Bewezen positieve effecten Teamdialog	
(Bron; praktijktoets Aanpak Organisatieklimaat, 2018, IZZ)	
Organisatie/veiligheidsklimaat	+4,9%
Gezond en veilig gedrag medewerkers	+12,1%
Zelforganiserend vermogen	6,2→7,2
Werkgerelateerd verzuim	-68,6%

Lichamelijke uitputting	-11,5%
Emotionele uitputting	-15,5%
Kwaliteit van zorg	+11,2%

Het gesprek centraal

Om het verbeterpotentieel aan te boren, moet het actieve gesprek centraal komen te staan. Binnen het team, tussen teams en tussen directie en teams. Dat gesprek kan op veel manieren vorm worden gegeven. De afgelopen jaren hebben wij ervaring opgedaan met de aanpak van een verdiepende RI&E, waarin de dialoog centraal staat. Hieronder schetsen wij er een paar.

Teamtools

Een eenvoudige vorm om het gesprek te activeren, is het gebruik van (digitale) tools waarmee teams zelf de verdieping van Arbo-thema's kunnen oppakken. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een [Tilthermometer](#) om fysieke belasting in de zorg in kaart te brengen. Of de [koerskaart Duurzame Inzetbaarheid](#) waarmee je een goed gesprek op gang brengt in je team om tot concrete verbeteringen te komen.

Naast losse werkvormen of tools zijn er veel specifieke programma's ontwikkeld die, vaak gesubsidieerd, een prima aanpak zijn om specifieke thema's aan te pakken. Mooie voorbeelden hiervan zijn de [InDialoog aanpak](#) of de [VeiligPlus aanpak](#). Dit zijn goed uitgewerkte, wetenschappelijk onderbouwde aanpakken waarmee elke zorgorganisatie zelf aan de slag kan om elk gevoel van onveiligheid bespreekbaar te maken in een continue dialoog over veiligheid. Verder bieden de verschillende arbocatalogi een heel mooi overzicht van specifieke tools en tips om een arbeidsrisico's in kaart te brengen en aan te pakken. Veel daarvan hebben wij samengebracht in onze eigen RI&E tools binnen TriasWeb. De uitkomsten van de individuele risico-inventarisaties bieden daarin een start voor de teamevaluatie tijdens een werkoverleg. Daar vindt het gesprek plaats en worden de uitkomsten vertaald naar de eigen dagelijkse praktijk. Het vormt meteen ook een platform voor specifieke tools om een verdiepende RI&E te doen, nuttige websites en e-learning als het team tips wil krijgen om te verbeteren.

NB; Tools kunnen een goede bijdrage leveren aan het vergroten van het risicobewustzijn, als er voldoende tijd en aandacht aan wordt besteed. Ruimte in het werkoverleg maken en het opleiden van kartrekkers of teamleiders betaalt zich direct terug in betrokkenheid van de medewerkers, werkdruk(-beleving) en verzuim.

Een kwalitatief verdiepend onderzoek

Een andere vorm van verdiepend onderzoek is een kwalitatief onderzoek. Dit gebeurt vaak bij specialistische onderwerpen zoals gevaarlijke stoffen of lawaaimetingen. Maar kan ook bij bijvoorbeeld werkdruk een goede vorm zijn. Daarbij gaat een expert aan de slag met een dwarsdoorsnede van de medewerkers en gaat met hen op zoek naar de beleving en stress en oorzaken daarvan aan de ene kant, en energiebronnen, bevlogenheid en motivatie aan de andere kant. De onderzoeksmethode is dan een semi-gestructureerd interview. Op deze wijze kan er een uitgebalanceerd beeld worden geschetst van werkdruk en werkplezier, en kan concreet in worden gegaan op welke factoren nu precies werkdruk veroorzaken of verlichten.

De verdiepende gesprekken worden gevoerd door een interne of externe Arbo expert met knowhow op het specifieke thema. Het is niet alleen bedoeld om een advies aan het management te geven, maar ook om met de uitkomsten de dialoog met de teams waar het thema speelt op te zoeken en te komen tot eigen gedrag- en verbeterplannen. De werkvormen die worden gebruikt, moeten uitnodigen tot een actieve analyse- en leerhouding. Denk hierbij aan analyseschema's, praatplaten, analysekaartspellen en huddle technieken (<https://www.goedgebruik.nl/algemeen/blijffris>) om tot verbeteroplossingen te komen.

De teamanalyse met de Prisma Light Methode

De afgelopen jaren hebben wij veel ervaring opgedaan met het begeleiden van teams en commissies bij het analyseren en verbeteren van hun incidenten met behulp van de Prisma Light methode. Deze methode biedt een eenvoudige maar krachtige werkwijze waarmee je de kernoorzaken van een incident of calamiteit blootlegt. Deze methode kan ook prima worden gebruikt om de actuele risico's die een team vanuit de algemene RI&E in beeld heeft gebracht, verdiepend te onderzoeken en ontrafelen. Stel dat uit de RI&E of de Teamevaluatie van Pythia Arbo naar voren komt dat de werkdruk hoog is en de invloed van het team op het werk laag. Dan is de volgende stap om als team te gaan kijken naar de oorzaken achter deze hoge werkdruk en lage invloed. Een arbeidsrisico is nooit aan één factor of oorzaak te wijten. Het is altijd een samenloop van omstandigheden die toevallig hebben geleid tot het verhoogde risico. Die toevalligheid en samenhang willen we achterhalen en begrijpen. Pas dán kan er echt verbeterd worden.

Een handige manier om dit te doen, is het gebruik van onderstaand analyseschema. Daarin staan hoofd- en suboorzaken die in de afgelopen jaren zijn verzameld uit de praktijk van zorgorganisaties. Door met elkaar per hoofdoorzaak te benoemen welke suboorzaak heeft bijgedragen aan het risico, ontstaat een integraal beeld van suboorzaken van het risico.

De suboorzaken uit het schema helpen je op weg naar de kernoorzaak. De kernoorzaak achterhaal je door "Waarom"-vragen te stellen, totdat je niet verder meer kunt. Zo kom je bij de wortels van het risico, oftewel de kernoorzaak. Dat is de start voor het aanpakken van deze kernoorzaak in een eigen plan van aanpak. Daarin worden de verbeteracties, die het team heeft bedacht om de kernoorzaken aan te pakken, verzameld. Het plan van aanpak is een mooie periodieke aanleiding om de verbeteracties ook samen te volgen en te evalueren, als ze zijn uitgevoerd. Daarmee beklijft het verbetereffect binnen het team en ontstaat eigenaarschap.

Het aardige van het toepassen van de Prisma Light methode bij het verdiepende onderzoek van de arbeidsrisico's, is dat het verder gaat dan de standaard maatregelen vanuit de arbocatalogi (hoe goed deze ook zijn). Er wordt een eigen analyse en zoekproces gestart waar kernoorzaken die spelen in de specifieke situatie van het team worden blootgelegd. Daarnaast kan de Prisma Light methode ook prima worden gebruikt om de team overstijgende organisatiebrede risico's verdiepend te onderzoeken. En zo op centraal niveau aanvullend beleid te voeren op de kernoorzaken achter de grootste arbeidsrisico's.

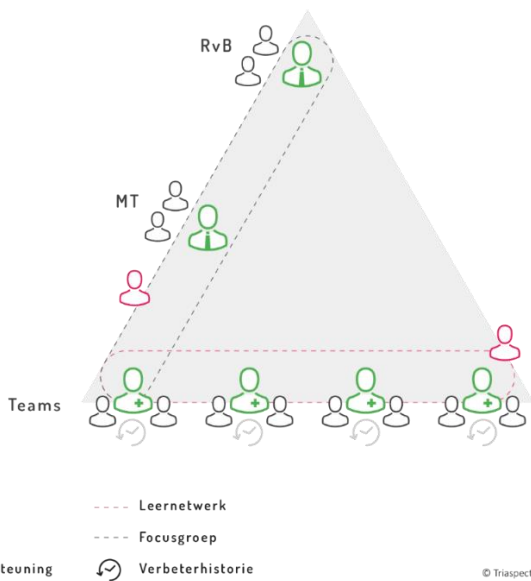
Het oorzaken-analyse schema

 ORGANISATORISCH	 TECHNISCH	 MENSELIJK	 CLIËNT / PATIËNT
☐ Protocollen	☐ Apparatuur	☐ Deskundigheid	☐ Fysieke conditie
☐ Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	☐ Hulpmiddelen	☐ Ervaring	☐ Psychische conditie
☐ Overdracht	☐ Onderhoud	☐ Ingewerkt zijn	☐ Onbekende individuele risico's
☐ Communicatie schriftelijk/mondeling	☐ Bediening	☐ Zorgvuldigheid	☐ Therapietrouw
☐ Structureel overleg	☐ Handleidingen (schriftelijk)	☐ Oplettendheid	☐ Middelen gebruik
☐ Opdracht van arts/deskundige	☐ Instructie (mondeling)	☐ Ervaren werkdruk	☐ Inrichting woonomgeving
☐ Dossiervoering	☐ Accommodatie	☐ Draagkracht	☐ Autonomie
☐ Planning	☐ Netwerk / ICT	☐ Collegialiteit	☐ Indicatiestelling
☐ Ketenpartners	☐ Anders, _____	☐ Veiligheidscultuur	☐ Medeciënt(en)
☐ Anders, _____		☐ Anders, _____	☐ Uitdrukkingsvaardigheid
			☐ Clientsysteem
			☐ Anders, _____

Continu verdiepen

Los van de aanpak die je hanteert om een (verdiepende) RI&E te doen is het als organisatie slim om een actief leernetwerp op te starten waar de aanspreekpunten Arbo of preventiemedewerkers van de locatie of regio, begeleid door een interne arbospecialist, periodiek tips en trucs uitwisselen over de verbeterplannen die zij hebben opgepakt in het kader van de RI&E. Deze leernetwerkjes kunnen ook een mooie graadmeter zijn voor de thema's waar de teams zelf niet uitkomen. En teamoverstijgend hulp of extra ondersteuning bij nodig hebben. Met de focus op die thema's kan het management en de staf aan de slag om voorwaarden voor verbetering organisatiebreed te faciliteren. Op deze manier wordt horizontaal leren en centraal faciliteren met elkaar verbonden, op die thema's die ook echt spelen bij de medewerkers op de werkvloer.

En laat je het liggen?

Vaak is het argument om niet teamgericht met de RI&E aan de slag te gaan; tijd. We kunnen “ze” niet extra belasten, er is al druk genoeg. Dus schakelen we de interne of externe expert in om de RI&E te doen. Maar ontnemen we “hen” dan niet de kans om risicobewustzijn te vergroten, het eigen werk beter te organiseren, het eigen verzuim te verlagen en de kwaliteit van de arbeid te verbeteren? Wij hopen dat deze korte opzet over een teamgerichte verdiepende RI&E een aanleiding kan zijn om het verbeterpotentieel de volgende keer niet te laten liggen. Maar de

investering te doen in de begeleiding van aanspreekpunten Arbo, het opstarten van een leernetwerk of het organiseren van een werkoverleg over de RI&E.

Triaspect helpt u graag met het verder vormgeven van een verdiepende teamgerichte RI&E en samen met u de arbeidsrisico's daadwerkelijk te verkleinen. Wij hebben een brede pool van Arbo experts, waaronder arbeidshygiënisten, veiligheidskundigen, arbeid- en organisatiekundigen. Daardoor kunnen wij op alle onderdelen van de RI&E verdiepende expertise bieden om met elkaar de kernoorzaken van de meest voorkomende risico's in beeld te brengen en gericht aan de slag te gaan met verbetering.

Heeft u behoefte om te sparren over een verdiepende teamgerichte RI&E? Neem dan contact op met uw adviseur bij Triaspect of via info@triaspect.nl.

Over Pim Südmeier | Triaspect

Pim Südmeier is expert op het gebied van veilig verbeteren. Al ruim 25 jaar ondersteunt hij organisaties bij vernieuwingsprocessen waarbij de uitgangspunten van zelfsturing en verbeter-management centraal staan. Het snel kunnen ordenen van complexe vraagstukken en het inspireren en motiveren van mensen binnen veranderingsprocessen, zijn sterke kanten van Pim.